

Een waarneming van de Gewone bronlibel in de Ruscher groeve bij Schinveld

In 2002 nam ik in de Ruscher groeve, bij het Ruscher beekje, een eiafzettend vrouwtje van de Gewone bronlibel (*Cordulegaster boltonii* Donovan 1807) waar. Deze zeer zeldzame libel plant zich alleen voort in kleine, koele (kwel)stroompjes. De Ruscher groeve is onderdeel van de Schinveldse Bossen en eigendom van Stichting het Limburgs Landschap. Het Ruscher beekje is de laatste jaren tamelijk goed onderzocht op libellen. Het is dan ook waarschijnlijk, dat het waargenomen vrouwtje Gewone bronlibel een zwerver is geweest.

Van Midden-Brabant naar Zuid-Limburg

In juni 1996 ben ik van Tilburg verhuisd naar Maastricht. Op sommige momenten mis ik de vertrouwde zandgronden van Tilburg en omgeving, met name de heide-terreinen, met de vele bijzondere vlinders en libellen. In Maastricht en omgeving overheerst de kalkgrond en vind je niet of nauwelijks heide. Voor de zandgronden en heideterreinen moet je in westelijke richting de Belgische grens over, of naar oostelijk Zuid-Limburg, naar de Brunsummerheide en de daaraan grenzende Schinveldse Bossen. In dit laatste prachtige natuurgebied vliegt een groot aantal soorten libellen, waaronder minder algemene zoals de Bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*) en de Smaragdlibel (*Cordulia aenea*).

Ruscher groeve

Een bijzonder deel van de Schinveldse Bossen is de omgeving van de plassen die zijn ontstaan door kleiwinning, gelegen

tussen het Vosbroek aan de noordkant, en de landerijen van de Ruscher Hoeve aan de Zuidzijde (km-hok 198-330). Hier zie ik vrijwel ieder jaar de Plasrombout (*Gomphus pulchellus*) en de Beekoevelibel (*Orthetrum coerulescens*). Het zuidelijk deel van dit plassengebied heeft een omvang van 11 ha heet Ruscher Groeve (zie kaartje in STAAL & OVAA, 1996). Het Limburgs Landschap liet in 1999 onderzoek doen naar de natuurwaarden van het terrein en naar de beste inrichting en het gewenste beheer (BOSMAN & KURSTJENS, 1999). Mede op basis daarvan is het terrein omheind en wordt het begraaasd door drie Koninkpaarden.

Waarneming

Langs de westelijke afrastering van het terrein loopt een waterstroompje, het Ruscher beekje. Ofschoon dit beekje instroomt via de akkers van de Ruscher Hoeve, maakt het toch de indruk van een

Foto: H. Reunkens

Figuur 1

Het beekje in de Ruscher groeve is een klein maar permanent stroompje.

The brook in the Ruscher pit is a small but permanent stream.

heldere kwelstroom (zie figuur 1). Het feit dat hier ieder jaar de Beekoeverlibel wordt gezien, is daarvoor een bewijs. Op 29 juli 2002 zag ik hier een zeer grote libel onrustig over het beekje heen en weer vliegen. Plotseling dook ze onder de rietkraag over het beekje. Ik hoorde haar vleugels 'klapperen', maar het was onder de begroeiing te donker om te zien wat zich afspeelde. Ik vermoedde echter dat de libel bezig was eitjes af te zetten. Ik stelde mijn digitale camera in op macro met automatisch flitsen, en maakte, afgaande op het geluid, enkele opnamen. Op één daarvan is onderaan (zie figuur 2) een libel te zien, die ik later thuis kon determineren als de Gewone bronlibel. De grootte, de biotoop, de grotendeels gescheiden, groene ogen, de bruine achterhoofdsdriehoek en de gele tekening op het lijf wijzen in deze richting. Later kon Robert Ketelaar van De Vlinderstichting aan de hand van de foto mijn vermoeden bevestigen.

Voorkomen en status

De Gewone bronlibel is een in Nederland zeer sterk bedreigde soort. Ook in Vlaanderen en in de aangrenzende Duitse deelstaten is de soort schaars en bedreigd. Sinds 1990 zijn in Nederland slechts drie populaties bekend, die alle in Limburg zijn gelegen. Op de Meinweg komt de Gewone bronlibel voor in twee van elkaar geschei-

den leefgebieden en de derde populatie bevindt zich in het Haeselaarsbroek bij Echt. Uit de rest van Limburg en Noord-Brabant worden nog wel eens zwervers gemeld (GUBBELS, 1998; GROENENDIJK, 2002). Verheugend is het feit dat de Gewone bronlibel tegenwoordig ook weer voor lijkt te komen in de provincie Noord-Brabant. Van twee locaties zijn nu uit meerdere jaren waarnemingen bekend en op één locatie in Noord-Brabant zijn zelfs larven gevonden tijdens een standaardbemonstering door het ter plekke beherende waterschap (pers. med. J. Janssen en M. Scheepens).

Herkomst

Het zou interessant zijn te weten waar de Schinveldse Gewone bronlibel vandaan komt. De meest nabije Nederlandse populatie is gesitueerd in het Haeselaarsbroek, dat op iets meer dan 10 km afstand ligt. Deze populatie is al meer dan 25 jaar aanwezig (VAN BUGGENUM, 1996). De aantallen zijn over het algemeen vrij laag, maar de laatste jaren lijkt er sprake van een voorzichtige vooruitgang (pers. med. H. van Buggenum en P. Verbeek). De twee wat grotere populaties van de Meinweg liggen op meer dan 30 km afstand. Datzelfde geldt voor drie Duitse locaties ter hoogte van het Meinweggebied. Ook de meest nabije populatie in het Belgische Dal van de Zijpbeek (boven Lanaken) ligt tamelijk ver weg. Ter hoogte van het uiterste zuiden van Limburg zijn in Duitsland ongeveer vijf locaties bekend (GROENENDIJK, 2002). Mij zou het niet verwonderen als er in het Duitse natuureservaat de Tevener Heide, vlak over de grens bij Schinveld, Gewone bronlibellen voorkomen. Dit gebied lijkt een geschikt habitat voor deze libel te kunnen bevatten.

Het Ruscher beekje is de laatste jaren redelijk goed onderzocht op libellen. Ik ga er dan ook van uit, dat het waargenomen vrouwtje een zwerver is geweest. Het is echter pure speculatie waar zij vandaan zou kunnen komen. Er zijn meerdere opties en de Gewone bronlibel wordt soms ver buiten de bekende vliegplaatsen gevonden (NVL, 2000).

Foto: H. Reumkens

Figuur 2

Het eiafzettend vrouwtje Gewone bronlibel (*Cordulegaster boltonii*) dat met een beetje geluk kon worden gefotografeerd.

The egg-depositing female of Cordulegaster boltonii in the Ruscher pit that, due to a bit of luck, could be photographed.

Toekomst

Naar verwachting bevinden zich nu enkele larven van de Gewone bronlibel in het Ruscher beekje en sluipen deze over een aantal jaren uit als volwassen libel. Het Limburgs Landschap is op de hoogte gesteld van mijn waarneming en zal ongetwijfeld de mogelijke vestiging van een populatie Gewone bronlibellen koesteren en bevorderen (ANONYMUS, 2002). Ik zal bij mijn nostalgische bezoeken aan de Schinveldse bossen nooit de Ruscher groeve overslaan, want wie weet is er, of vormt zich daar een nieuwe Nederlandse populatie van de grootste libel van ons land.

Dankwoord

Met dank aan Robert Ketelaar en Dick Groenendijk voor hun inbreng bij de totstandkoming van deze mededeling.

*Hub. Reumkens
Hoge Barakken 11-B
6221 CM Maastricht
h.reumkens@worldonline.nl*

Foto: R. Ketelaar

Figuur 3

Een eiafzettend vrouwtje Gewone bronlibel (*Cordulegaster boltonii*). Naast de tekening van het achterlijf en het borststuk, en de elkaar net rakende ogen vertoont ook het gedrag een treffende overeenkomst met de libel in figuur 2.

An egg-depositing female of Cordulegaster boltonii.

Literatuur

- ANONYMUS, 2002. Bronlibel uniek. Limburgs Landschap 29(3): 30.
- BOSMAN, W. & G. KURSTJENS, 1999. Ruimte voor natuur in de Ruschergroeve. Rapport van Bureau Wissel, Ooij.
- BUGGENUM, H. VAN, 1996. De bronlibelle in Echt. Natuurhistorisch Maandblad 85(1): 18-19.
- GROENENDIJK, D., 2002. Bosbeekjuffer en gewone bronlibel in Nederland: ecologie en bescherming. Rapportnummer VS2002.006, De Vlinderstichting, Wageningen.
- GUBBELS, R., 1998. Waarneming van een Bronlibel (*Cordulegaster boltonii*) langs de Grensmaas. Natuurhistorisch Maandblad 87(9): 212.
- NEDERLANDSE VERENIGING VOOR LIBELLENSTUDIE (NVL), 2002. De Nederlandse Libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- STAAL, E. & A. OVAA, 1996. Uit en Thuisboek. Stichting het Limburgs Landschap, Arcen.

Summary

H. REUMKENS, 2003. A record of *Cordulegaster boltonii* in the Ruscher pit near Schinveld. *Brachytron* 7(1): 23-26.

On July 29, 2002 a *Cordulegaster boltonii* was observed in a small brook in the Ruscher pit near Schinveld in Limburg. It turned out to be a female busy depositing eggs in the small brook. Only a few populations are present in The Netherlands and no population, despite extensive research on dragonflies, was present in the Ruscher pits in recent years. This individual, therefore, most likely is a wanderer from some nearby population in The Netherlands or Germany. Hopefully, this record may lead to offspring and a population in the Ruscher pit in near future.

Keywords

Odonata, Anisoptera, *Cordulegaster boltonii*, wandering behaviour, Schinveld, Limburg, The Netherlands.

Rectificatie

In *Brachytron* 5(1&2) is op pagina 2 de hiernaast staande foto opgenomen van een paringspoging tussen twee waterjuffers (*Coenagrion* spec.). In het bijschrift staat abusievelijk vermeld dat het hier gaat om de Mercurwaterjuffer (*C. mercuriale*) en de Gaffelwaterjuffer (*C. scilutum*). Dit moet zijn de Mercurwaterjuffer en de Vogelwaterjuffer (*C. ornatum*).

The picture on the left has been printed in Brachytron 5(1&2). The caption of this picture contains an error: the female is Coenagrion ornatum and not Coenagrion scilutum. The male is Coenagrion mercuriale as the caption already stated.

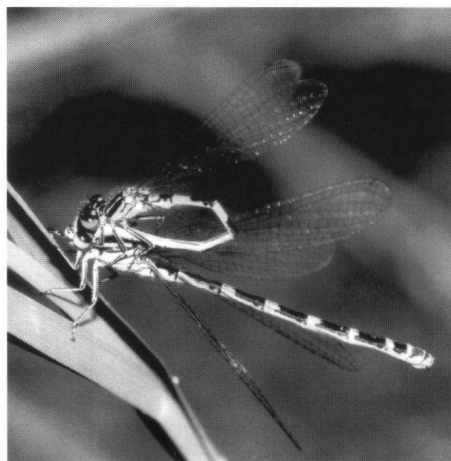

Foto: H.-U. Kohler